

مهارت‌های مقدماتی تدریس

دکتر محمد رسول خزاعی

دانشیار مرکز تحقیقات باروری و ناباروری

مهارت‌های مقدماتی تدریس

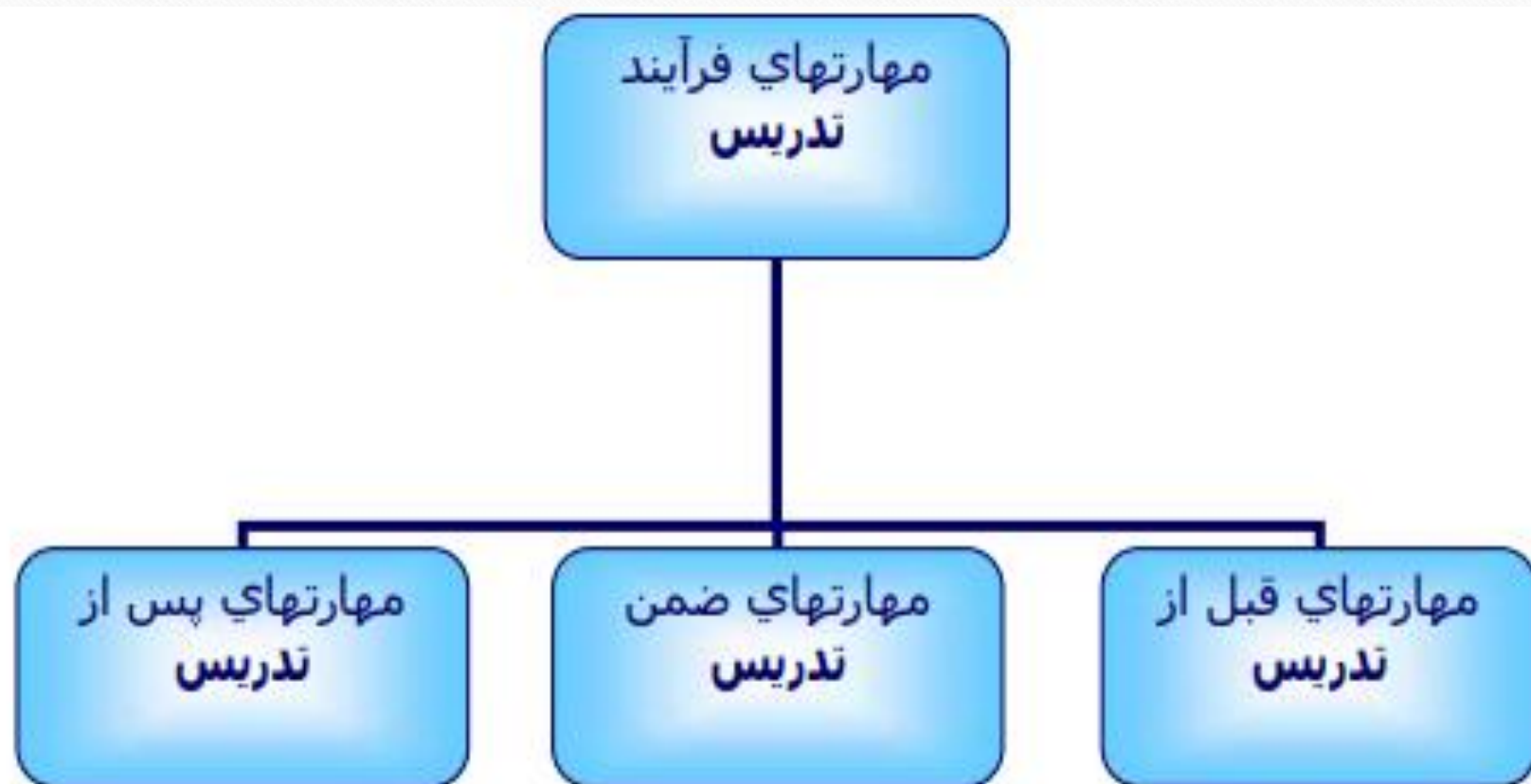
- فرآیند تدریس مجموعه اعمالی است سنجیده، منطقی و پیوسته که به منظور ارائه درس از طرف مدرس صورت می‌گیرد. توانایی هایی که مدرس برای اجرای این اعمال کسب میکند، مهارت‌های فرآیند تدریس نامیده میشود.

- مهارت‌های فرآیند تدریس، به سه بخش و مرحله کلی تقسیم میشود:

- ۱- مهارت‌های قبل از تدریس

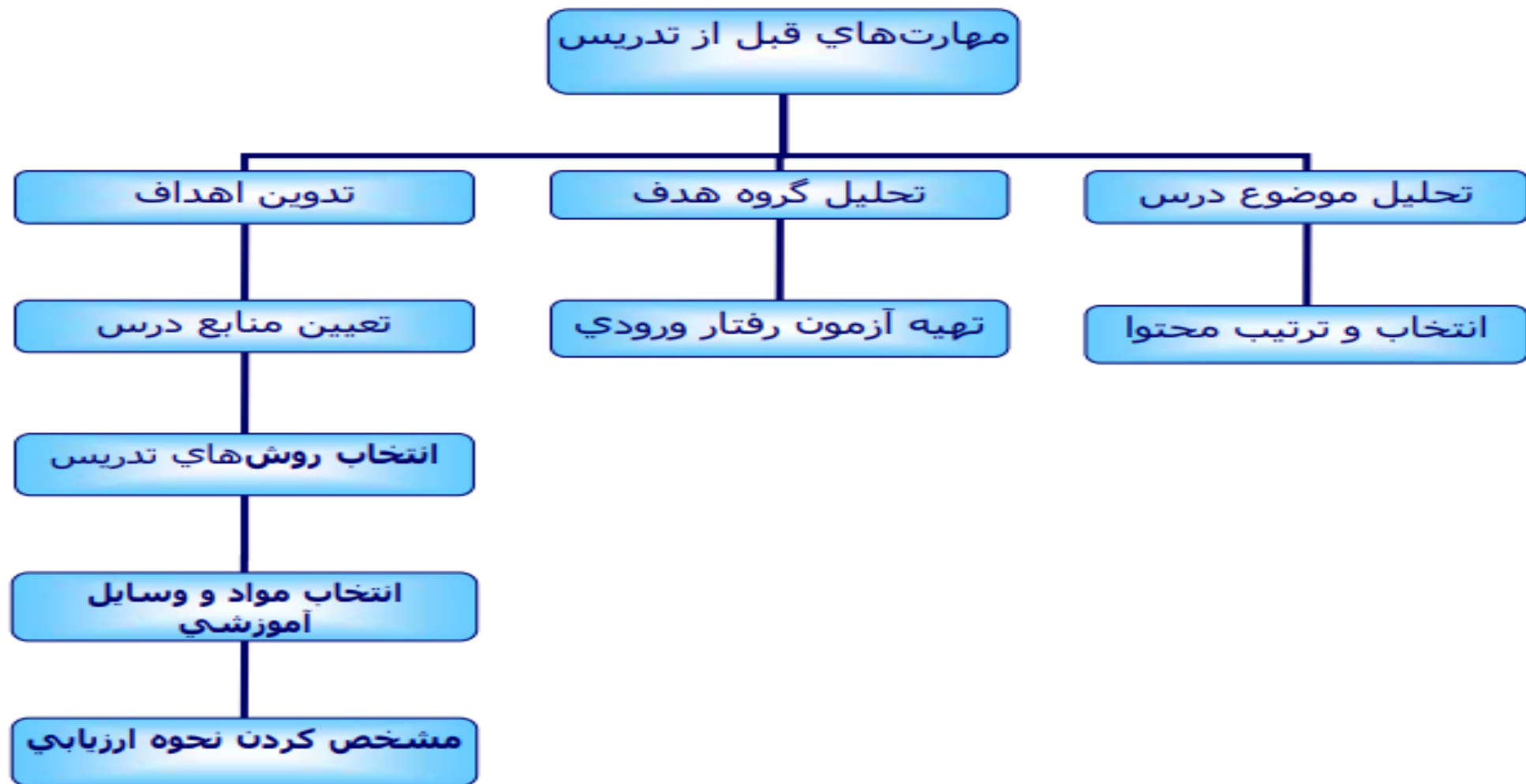
- ۲- مهارت‌های ضمن تدریس

- ۳- مهارت‌های پس از تدریس

مهارتهای قبل از تدریس

- این بخش به فعالیت ها و اقداماتی که مدرس پیش از شروع درس انجام می دهد مربوط می شود و شامل
- طراحی برنامه ترمی و روزانه تدریس می باشد.
- طراحی برنامه تدریس، فرایندی است که طی آن برنامه کار مدرس در طول ترم یا سال تحصیلی مشخص میگردد

تحلیل موضوع درس

- تحلیل محتوای درس بر اساس حیطه های
- cognitive شناختی
- Affective عاطفی
- روانی-حرکتی Psychomotor
- در تحلیل موضوع، مدرس باید دقیقاً مشخص کند انتظار دارد چه تغییراتی در دانشجو در پایان آموزش رخ دهد (مهارتها و الگوهای ذهنی/ عملکرد / انگیزه، تعهد، ارتباطات بین فردی؟)
- انتخاب و ترتیب محتوا (کل به جزء یا جزء به کل و...) با در نظر گرفتن حجم محتوای مورد تدریس (ارتباط بین موضوعات، رویکرد) مدرس درس را زمانبندی میکند.

تحلیل گروه هدف

- تحلیل گروه هدف به معنی تجزیه و تحلیل دانش ورودی فراگیر نسبت به محتوای اصلی آموزش و بررسی وجود مهارتهای پیشنهادی است.
- جهت این امر ممکن است مدرس، آزمون رفتار ورودی تهیه کند.
- البته تحلیل گروه هدف در دروس رسمی دانشگاهی میتواند بر مبنای برنامه درسی مصوب کشوری / یا دانشگاهی و بدون برگزاری آزمون رفتار ورودی صورت گیرد. به هر حال جهت تعیین رفتار ورودی و پیش نیازها اقدامات زیر نیز توصیه میشود:
- مشاهده فراگیرانی که به صورت تصادفی انتخاب شده اند.
- مصاحبه با فراگیرانی که به صورت تصادفی انتخاب شده اند.
- گرفتن آزمون از فراگیرانی که به صورت تصادفی انتخاب شده اند.
- مشاوره با مدرسی که تجربه تدریس این محتوا را به فراگیران مورد نظر دارد

تدوین اهداف

۲. تدوین اهداف

تدوین اهداف درس با استفاده از اصول و فنون طبقه‌بندی هدف‌ها انجام شده و متناسب با قاعده هدف نویسی، هدف یا هدف‌های کلی درس (نتایج یادگیری) با استفاده از فعل‌های غیر رفتاری **General instructional objective** نوشته شده و هر هدف کلی با چند هدف ویژه **Specific observable objective** تعریف می‌شود.

۲.۱ تعیین منابع درس

منابع آموزشی مناسب و متعدد با توجه به روزآمد و معاصر بودن در نظر گرفته می‌شود.
در صورت استفاده از منابع **online** به مقوله کیفیت اطلاعات باید توجه گردد.
(جهت اطلاعات بیشتر در زمینه کیفیت اطلاعات منابع **online** به فایل **PDF** پیوست مراجعه شود)

۲.۲ انتخاب روش‌های تدریس و فعالیتهای یادگیری

ضمن در نظر گرفتن سبک های یادگیری مختلف، روش‌های تدریس بر اساس اهداف انتخاب می‌شود و سعی میشود مجموعه متنوعی از فعالیتهای تعاملی و گروهی/ انفرادی؛ **مدرس مدار/ دانشجو مدار / خودراهبر و ...** مد نظر قرار گیرد.

توجه نمایند در انتخاب روش و فنون تدریس، آنچه آشنا است عموماً راحت هم هست. اگر مدرس تجربه کمی بر روی رهبری بحث گروهی داشته باشد و یا اولین تجربه وی در سخنرانی ناموفق باشد، در اجرای این روش‌ها تعلل خواهد کرد.

۲.۲ وسایل و رسانه مورد نیاز

رسانه وسیله‌ای است که سبب ایجاد ارتباط بین پیام‌دهنده و پیام‌گیرنده شده، و به خلق شرایط مطلوب برای یادگیری کمک می‌کند. مدرس در انتخاب رسانه باید به نکات زیر توجه کند:

- ✓ نیازها و توانایی‌های دانشجو

- ✓ شرکت فعالانه دانشجو در امر یادگیری

مدرس همچنین باید به تناسب رسانه با هدف یادگیری مورد نظر توجه داشته باشد (چه حیطه ای در یادگیری مد نظر است؟ شناختی؛ روانی-حرکتی یا عاطفی؟) همه رسانه‌ها توانایی انتقال هر نوع پیامی را ندارند. طبق بررسی های به عمل آمده :

- ✓ ۷۵٪ یادگیری از طریق حس بینایی

- ✓ ۱۲٪ یادگیری از طریق حس شنوایی

- ✓ ۶٪ از طریق لامسه؛ ۲٪ بویایی و ۳٪ چشایی صورت می‌گیرد.

رسانه مناسب باید توانایی انتقال پیام مورد نظر را دارا بوده، در دسترس، اقتصادی و رجوع پذیر باشد.

۳.۴ مشخص کردن نحوه ارزیابی

تصمیم‌گیری در مورد نحوه ارزشیابی باید قبل از تدریس در طرح درس مشخص شود.

ارزشیابی به دو دلیل عمده انجام می‌شود:

✓ آگاهی از پیشرفت فردی و جمعی فراگیران

✓ بررسی کیفیت کار مدرس

با توجه به اهداف درس، ابزار مناسب جهت گردآوری اطلاعات تدوین می‌شود. این نکته بسیار

مهم است که امتحان و سوالات شما از دانشجویان باید دقیق و کامل در این مرحله مشخص

باشد.

مهارت‌های ضمن تدریس

اجرای برنامه تدوین شده

- در صورت تدارک آزمون ورودی، آزمون رفتار ورودی اجرا میشود.
- آماده سازی دانشجویان صورت گرفته و ارتباط معنی دار بین تجربیات قبلی، انتظارات و نیازهای دانشجویان با هدفهای آموزشی برقرار می گردد مثلاً پرسش جهت تحریک کنجکاوی، یادآوری درس قبل...
- درس جدید به صورت آمیخته ای از روشها و فنون تدریس مختلف، با توجه به پیوستگی و نظم منطقی ارائه میشود. طراحی فعالیت های تکمیلی از جمله انجام تکلیف و فراهم کردن فرصت لازم جهت حل مسئله، تهیه پروژه، بحث و تمرین، آزمایش و ... توسط دانشجویان ضروری بوده؛ و بر حسب دیدگاه مدرس، اهداف درس و مقطع آموزشی دانشجویان ممکن است بخش عمده اجرای برنامه را به خود اختصاص دهد. همچنین جمع بندی با مرور و خلاصه نکات مهم و کاربردی در موقعیت جدید انجام میشود.

مدیریت کلاس

- مهارت برقراری ارتباط از جمله مواردی است که در مدیریت کلاس نقش داشته و به صورت اجمالی، عواملی که باید در نظر گرفته شود، فهرست میشود:
- پیام دهنده: نارسایی صدا، بیحوصلگی...
- پیام گیرنده: مشکلات روانی و شخصیتی، اضطراب، ضعیف بودن در درس...
- رسانه: خراب بودن وسیله ...
- شرایط محیطی: صدای زیاد، رفت و آمد...
- خود پیام: نارسا، خیلی آسان یا خیلی مشکل بودن...
- تمرکز بخشی مهارت دیگری است که باید مد نظر مدرس قرار گیرد، از جمله توجه به نقش صدا و بیان با تمرین صدا و فن بیان، سرعت بیان، توجه دادن کلامی و غیر کلامی، ایجاد تنوع در برقراری رابطه، سکوت و ...
- توجه به عوامل مغل و تسهیل کننده یادگیری از جمله موارد دیگری است که در مدیریت کلاس اهمیت دارد.

مدیریت زمان

- مدیریت زمان عامل مهم دیگری است که ضمن تدریس باید به آن توجه کرده و اجمالاً فهرست میشود:
- توجه به اولویتها با توجه به اهداف، اهمیت مطالب...
- متناسب بودن حجم مطالب با زمان
- مد نظر قرار دادن مواردی که باعث اتلاف وقت می شوند : حمل و نقل - راه اندازی وسایل..

مهارت‌های بعد از تدریس

- مهارت‌های بعد از تدریس کوشش‌هایی است که مدرس پس از ارائه تدریس به عمل می‌آورد.

۱. برگزاری امتحان

مدرس با توجه به طراحی قبلی، ارزیابی تکوینی/نهایی را انجام داده و داده‌ها را تجزیه و تحلیل می‌کند. به خاطر دارید که نوع ارزیابی و سوالات از قبل تدوین شده و در این مرحله امتحان برگزار می‌شود.

۲. ارزشیابی درس

با توجه به نتایج، اصلاحات لازم در حیطه‌های مورد نظر انجام می‌گردد؛ مثلاً بازنگری محتوا، اصلاح مواد آموزشی و غیره...

توجه داشته باشید ادامه کار مدرس بدون توجه به نتایج ارزشیابی و بازنگری، موقعیت حرفه‌ای او را به شدت تحت تأثیر قرار داده و مدرس با افزایش سال‌های خدمت خود، عملاً فقط سنوات خدمت خود را افزایش داده است!

۳. گزارش به مسئولین

نتایج ارزشیابی به صورت مستند به مسئولین ارائه می‌گردد.

طراحی و تدوین طرح درس

- تعریف: طرح درس، توصیف دقیق جزئیات جریان آموزش يك جلسه درس است که توسط مدرس تدوین میشود.
- هدف اصلي از تهیه طرح درس سازماندهي فعاليتهاي آموزشي و ايجاد نقشههاي است که اقدامات منظم و منطقي مدرس براي اجراي آموزش را در جريان کلاس نشان میدهد.
- طراحی درس مهارت ویژه اي است که در طول يك شب ايجاد نمي شود بلکه بايد با تفکر و تمرین پرورش يابد.
- هنگامی که قادر باشید طرح درس خود را تدوین کنید، به این معنی است که گام بزرگی به طرف "مالکیت" محتوا و روش تدریسی که استفاده مي کنید برداشته اید .
- آگاهی از چگونگی تدوین طرح درس نشانگر مهم براننده يك مدرس حرفه اي است.

دلایل تهیه طرح درس

- ۱- تسهیل یادگیری: هر چند وجود طرح درس تضمین کننده یادگیری دانشجو نیست، ولی قطعاً نقش مؤثری در آن دارد.
- ۲- برقراری ارتباط: به طرح درس به عنوان يك راه ارتباطي فكر كنید؛ بدون شك مهارت هاي ارتباطي اثر بخش براي تمامي انواع تدریس ضروري هستند. طرح درسي كه خوب تدوين شده باشد، ارتباط برقرار میکند در حالیکه طرح درسهایی غیر مؤثر چنین خصوصیتی ندارند.
- ۳- نظم دادن به فعالیتهای آموزشی: طرح درس همچنین به مدرسان (به خصوص مدرسان تازه کار و بی تجربه) جهت سازماندهی محتوا، مواد، روشها و بودجه بندی زمان کمک میکند.
- وقتی در حال یادگیری حرفه تدریس هستید، سازماندهی محتوای درسی از طریق طرح درس ضروري است. طرح درس همچنین ارزشیابی دانشجویان توسط مدرس را تسهیل میکند.
- ۴- کمک به ارزیابی مدرس: وجود طرح درس، ارزیابی مدرس توسط مؤسسه آموزشی را تسهیل میکند.

سلامت باشید خدا نگهدار

